

Op het jaarcongres van Reliëf sprak Vlaamse klinisch psycholoog Manu Keirse over de waarde van de mens. “De winst van het zien. Daar draait het om. Onze samenleving staat steeds meer in het teken van winst. Ook in de zorg. Mensen worden herleid tot patiënten, ziekten of organen. Zien we nog wel de méns?” Zijn boodschap: “Door de wijze van kijken, leer je echt zien.” Keirse zette tijdens zijn lezing zijn boodschap kracht bij aan de hand van vele voorbeelden en verhalen.

Weergave van lezing bij Reliëf Jaarcongres

Zie de mens

Drie dimensies helpen volgens Keirse om de mens beter te leren kijken: horizontaal, verticaal en van de buitenkant naar de binnenkant. Wat betekent dat? Manu Keirse aan het woord.

Horizontaal kijken: de mens als verhaal in de tijd

‘Een leerling vroeg aan zijn meester: “Meester, waar zal ik inzicht vinden?”

“Hier”, zei de meester.

“En wanneer zal dat gebeuren?”

“Het is op dit moment aan het gebeuren.”

“Waarom ervaar ik het dan niet?” vroeg de leerling.

“Omdat je niet kijkt” zei de meester.

“Maar waar moet ik naar kijken, als ik kijk naar niets?”

“Kijk alleen maar.”

“Maar waarnaar dan?”

“Gewoon naar alles waar je ogen op vallen.”

“Moet ik op een speciale manier kijken?”

“Nee”, zei de meester, “de gewone manier is goed genoeg.”

“Maar ik kijk toch altijd op de gewone manier?”

“Nee, dat doe je eigenlijk niet.”

“Maar waarom in hemelsnaam niet?” vroeg de leerling.

“Wel”, zei de meester, “om te kijken, moet je hier zijn en meestal ben je ergens anders.”

Hoe vaak zijn we niet, als we bij een cliënt zijn, met onze gedachten ergens anders en wat we allemaal nog moeten doen? Horizontaal kijken betekent dat je verder kijkt dan alleen het hier en nu. Waar komt de mens vandaan en waar gaat hij naartoe? Je kunt het leven enkel en alleen goed zien als je de drie pijlers waarop de levensbrug rust, in kaart brengt: het verleden, heden en toekomst. Zonder geschiedenis valt het heden niet te begrijpen. Als je op zoek gaat naar iemands welbevinden moet je de *wel* vinden; terugkeren naar iemands bron en je daaraan laven. Zonder geschiedkundige basis heeft een toekomstvisie geen wortels en is ze gedoemd te mislukken. Mensen die achterom kunnen kijken, kunnen vaak ook vooruit kijken.

Prof. dr. em. **Manu Keirse** is klinisch psycholoog, doctor in de geneeskunde en dé specialist in België en Nederland als het over rouwverwerking en de laatste levensfase gaat. Hij schreef vele succesvolle boeken, waaronder 'Zie de mens. Pleidooi om anders naar elkaar te kijken' (zie pg. 23).

Maar ook in het hier en nu moet je zodanig kijken dat je ziet wat er aan de hand is. Vooroordelen en beeldvorming kunnen ons beeld vertroebelen. Hoe kijk je bijvoorbeeld naar ouderdom? Associeer je ouderen met versleten, gebrekkig, moe en eng? Of als mensen die een rijke geschiedenis met zich meedragen en veel wijsheid te bieden hebben? Hoe je kijkt, bepaalt wat je ziet.

Verticaal kijken: zien in de diepte en kijken vanaf de hoogte

In een volle bus stapt een man in met drie kinderen. Het is vroeg. Sommige passagiers proberen nog rustig in te dommelen of een krant te lezen. De vader gaat zitten en doet zijn ogen dicht. De kinderen zijn uitgelaten en rennen door de bus. Ze zijn druk, schreeuwen en stoten mensen aan. De medereizigers beginnen zich te ergeren aan de kinderen en aan hun vader die niet ingrijpt. Geïrriteerd vraagt een passagier of hij zijn kinderen stil kan houden. De man opent zijn ogen en - alsof hij zich nu past beseft dat zijn kinderen de boel op stelten zetten - antwoordt: "Jazeker. We komen net uit het ziekenhuis. Mijn vrouw, hun mama, is twee uur geleden gestorven. Het spijt me, ik ben even de kluts kwijt. En ik denk dat de kinderen zich met zichzelf ook geen raad weten."

Kunt u zich voorstellen wat er in de passagier omgaat die de man aanspreekt? Ineens verandert zijn kijk. Hij gaat anders denken, voelen en zich anders gedragen. Dit gaat over dieper zien, zonder te veroordelen. Als iedereen dat zou doen, zou de wereld een betere plek zijn om te verblijven. Het is niet moeilijk om de wereld te zien als broedplaats van corruptie, fraude en geweld. Maar we kunnen ook verder en dieper kijken. Mensen

Hoe je kijkt, bepaalt wat je ziet

met kinderen weten hoe belangrijk het is om verder te kijken dan alleen het gedrag van de kinderen. Als je de liefde voor je kinderen alleen van hun gedrag liet afhangen, dan is het soms moeilijk om liefde op te brengen. Ouders weten hoe belangrijk vergevingsgezindheid is. Dit vraagt om wijsheid.

Verticaal kijken betekent ook vanuit de hoogte leren kijken. Dan kun je vergezichten zien en verbanden tussen dingen en mensen. Als mens zijn we onderdeel van een groter geheel. Het valt niet mee om breed te kijken in een samenleving waarin individualisme en zelfbeschikking voorop staan. Door een sterke nadruk op individualiteit worden mensen meer en meer individuen in plaats van burgers. En hoe overleeft een samenleving als we niet meer leren samen te leven?

Kijken van de buitenkant naar de binnenkant

In deze dimensie ga je op zoek naar wat je écht van binnen beweegt. Wat zijn je waarden, je drijfveren? Duisternis is alleen maar de afwezigheid van licht. Als mens moeten we zelf op zoek gaan naar het licht in onszelf. Dat vraagt om contact met ons gevoel en dat toetsen aan de realiteit. Het zoeken naar de innerlijke bron gaat niet vanzelf. Je moet je diepere kern durven opzoeken.

Geraakt worden

Na de lezing van Manu Keirse vragen zorgprofessionals zich af hoe ze in hun werk geraakt kunnen worden zonder dat het voor hen te zwaar wordt. Een verpleegkundige op de intensive care worstelt hiermee: "Als ik me écht ga verdiepen in de patiënt, dan wordt het voor mij te zwaar." Keirse: "Je moet juist geraakt durven worden door je patiënt. In de zorg moet ruimte zijn voor emoties en menselijkheid. Ik denk dat het werk juist zwaar wordt wanneer je je niet meer verdiept in het verhaal van je patiënt. Je kunt niet alles op je schouders dragen, maar je kunt er op dat moment wel met volle aandacht voor de ander zijn. Het gaat niet om de tijd die je investeert, wel om de intensiteit. Welk mens heb je vandaag echt in de ogen gekeken? Maak op de IC elke dag het verschil voor een of twee mensen. Dat geeft kracht." ■